

WALDEMAR RAKOCY CM
Lublin

PRZYCZYNEK DO DYSKUSJI NA TEMAT KOMPOZYCJI DZIEJÓW APOSTOLSKICH

Temat kompozycji Dziejów Apostolskich jest już od kilku dziesięcioleci podejmowany przez egzegetów z różnym powodzeniem. Ten artykuł pragnie wnieść swój wkład do problematyki, która reprezentuje prawie tyle opinii ilu jest autorów. Różnice wynikają z całą pewnością z różnych kryteriów przyjmowanych za podstawę podziału. Do najczęściej wymienianych należy kryterium biograficzne, geograficzne i tematyczne¹. Zasadniczo wyodrębnia się w Dziejach Apostolskich trzy², cztery³ lub pięć części⁴. Charakterystyczną cechą większości podziałów jest to, że nie następują przed 5, 42/6, 1 i nie wychodzą poza rozdz. 21. W studium kompozycji drugiego tomu dzieła Łukasza zwraca się często uwagę na Dz 1, 8 jako tekst, który wskazywałby na geograficzne kryterium podziału⁵. Niektórzy podważają słusność takiego kryterium; inni natomiast spierają się o to, ile etapów należy wyodrębnić w ramach Dz 1, 8. Najczęściej przyjmuje się istnienie trzech etapów rozwoju dzieła ewangelizacji. Pierwszy dotyczyłby działalności apostolskiej wyłącznie w Jerozolimie (2, 1-8,

---

¹ Por. F. N e i r y n c k. *Le Livre des Actes dans les récents commentaires*. ETHL 59:1983 s. 342-344.

² Por. A. W i k e n h a u s e r. *Die Apostelgeschichte*. Regensburg 1961 s. 115, 182. RNT 5; G. S c h n e i d e r. *Gli Atti Apostoli*. Vol. 1. Brescia 1985 s. 93. Paideia I; C. G h i d e l l i. *Atti degli Apostoli*. Torino 1978 s. 5. SB.

³ Por. J. D u p o n t. *La question du plan des Actes des Apôtres à la lumière d'un texte de Lucien de Samosate*. New Test 21:1979 s. 230.

⁴ Por. W. G. K ü m m e l. *Einleitung in das Neue Testament*. Heidelberg 1973 s. 122-124; J. C. O' N e i l l. *The Theology of Acts in its Historical Setting*. London 1970 s. 72.

⁵ Por. F. F. B r u c e. *The Book of the Acts*. Michigan 1986 s. 39. NICNT; H. C o n z e l m a n n. *Acts of the Apostles*. Philadelphia 1987 s. 7. Hermeneia; C. M. M a r t i n i. *Atti degli Apostoli*. Torino 1986 s. 59.

3)⁶ Drugi etap obejmowałby działalność misyjną w Judei i Samarii (8, 4-11, 18), chociaż pojawia się tutaj niespodziewanie także Galileja w 9, 31. Trzeci i ostatni etap, tj. „[...] aż po krańce ziemi”, miałby początek w 11, 19 i rozciągałby się do końca Dz Ap (28, 31), a nawet wychodziłby poza ramy dzieła. Pomimo wielu krytyk, z jakimi spotyka się próba podziału Dz Ap według tego kryterium, nie należy go całkowicie wykluczyć. Podział według Dz 1, 8 jest jednym z najbardziej przekonujących i pozostaje w zgodzie z logiką dzieła, które zamierza ukazać rozwój misji ewangelizacji od Jerozolimy aż po krańce ówczesnego świata. Wymaga on jednak naniesienia pewnych poprawek i uściśleń, co jest celem tego artykułu.

Proponuje się zatem podział Dz Ap według Dz 1, 8 na dwie duże jednostki literackie. Podział wyznaczałoby summarium w 8, 1b-3⁷ Według Betoriego summaria spełniają podwójną funkcję, tj. reasumującą i antycypującą⁸ W ten sposób spełniają wewnątrz narracji rolę *transitio*. Opierając się na studium Betoriego summarium w 8, 1b-3 sygnalizowałoby zakończenie pewnej jednostki literackiej i rozpoczęcie nowej. Według Dz 1, 8 byłby to koniec pierwszego etapu. Według Betoriego Dz 8, 1b-3 należałyby tak do części, która je poprzedza, jak i do narracji, która po nich następuje. Wydaje się, że tekst ten jest punktem zwrotnym całego dzieła. Tutaj rozpoczyna się działalność misyjna, która wychodzi poza Jerozolimę, co będzie tematem Dziejów Apostolskich aż do ostatniego rozdziału. Orędzie o Jezusie Chrystusie wychodzi poza Jerozolimę dzięki prześladowaniu, które było zwrócone przeciwko tamtejszej wspólnotce chrześcijańskiej. Tekst ten jest powiązany z Dz 2, 1-8, 1a przez wzmiankę o pogrzebaniu Szczepana (w. 2) i sygnalizuje nowe tematy, jak rozproszenie uczniów Chrystusa i prześladowczą działalność Szawła. Centralnym tematem Dz 8, 1b-3, które są punktem wyjścia w opisie następujących po nich faktów, jest rozproszenie uczniów z powodu prześladowania, jakie wybuchło w Jerozolimie (por. 8, 4 i 11, 19). Czasownik *diaspeiro*, którego używa Łukasz w 8, 1b jest powtórzony w początkowych zdaniach dwóch etapów, które zaczynają się w 8, 4 i 11, 19. Przy tej okazji warto zauważyć, że czasownik *diaspeiro* nie występuje już więcej w Dz Ap ani w NT.

Ze względu na zależność 8, 4 nn. i 11, 19 nn. od 8, 1b-3 proponuje się przyjąć, że ten ostatni tekst zapowiada dwa wcześniej wspomniane etapy drugiej

⁶ Rozdział pierwszy stanowi prolog, nawiązanie do trzeciej Ewangelii i uzupełnienie grona Dwunastu. Tym samym jest to przygotowanie właściwej narracji, która ma swój początek w 2, 1 nn.

⁷ Na temat charakteru tego tekstu jako summarium zob.: G. B e t o r i. *Perseguitati a causa del nome*. Roma 1981 s. 36-37. AnBib 97.

⁸ *Perseguitati* s. 24-25, 38.

części księgi⁹ Oba etapy zaczynają się w sposób zdumiewająco podobny: „hoi men oun diasparentes dielthon euaggelizomenoi ton logon” (8, 4) i „hoi men oun diasparentes [...] dielthon [...] lalountes ton logon” (11, 19). Co więcej, Dz 11, 19 nawiązują bezpośrednio do prześladowania, jakie wybuchło w Jerozolimie i do śmierci Szczepana, podkreślając w ten sposób, że są konsekwencją tego, co miało miejsce w Dz 8, 1b-3. Rzeczownik *thlipsis* jest użyty w 11, 19 w sensie *diogmos* w 8, 1b, do którego zresztą nawiązuje. W obu przypadkach (8, 4 nn.; 11, 19 nn.) owocem prześladowania jest przepowiadanie Ewangelii, czego 8, 1b-3 nie stwierdza jeszcze. Tu ponownie ukazuje się funkcja „twórcza”¹⁰ tego summarium w stosunku do tego, co następuje. Sekcje zaczynające się w 8, 4 nn. i 11, 19 nn. wypływają z 8, 1b-3.

Dz 8, 1b zapowiadają rozproszenie uczniów, którzy docierają do Judei i Samarii. Nie ma zatem potrzeby powtarzać tej informacji geograficznej w 8, 4. Nie należy również interpretować tej informacji w sensie zbyt zawężonym, jak nie czyni się tego w przypadku 11, 19. Jak stwierdzają Dz 8, 4 i 11, 19 proces rozszerzania się Dobrej Nowiny jest stale w toku i w pierwszym przypadku podaje się za przykład regiony Judei i Samarii. W tym sensie podczas gdy Łukasz opowiada pierwsze epizody w Samarii i Judei, których bohaterem jest Filip, Dobra Nowina rozeszła się już dużo dalej. W ten sposób można wyjaśnić obecność uczniów w Damaszku, kiedy Paweł tam przybywa, aby pojmanych przyprowadzić do Jerozolimy, i summarium w Dz 9, 31, które rozszerza 8, 1b o Galileję¹¹. Mieści się to w ramach dynamiki Dz Ap, które przedstawiają stały rozwój misji ewangelizacji począwszy od 8, 1b-3, punktu przełomowego wewnątrz narracji i początku misji do pogan¹². Miasto Jerozolima jest przedstawiona jako początek dzieła ewangelizacji, które jest bezustannie w toku aż do naszych czasów. Z przybyciem Pawła do Rzymu nie należy wiązać „krańców ziemi”¹³.

⁹ Dz 8, 4 i 11, 19 sygnalizują dwa kolejne etapy, które są podporządkowane Dz 8, 1b-3 i ukazują rozwój Ewangelii, który zostaje tam zapoczątkowany przez prześladowanie. Nie należy zatem stawiać ich na równi z Dz 8, 1b-3.

¹⁰ Por. na temat summarium w Dz 2, 42-47 w: B e t o r i. *Perseguitati* s. 34-37.

¹¹ Por. także Dz 28, 15. Autor nie zamierza dać czytelnikowi wyczerpujących informacji, ponieważ było to niemożliwe tak z punktu widzenia zdobycia źródeł, jak i rozmiarów dzieła, które były ograniczone.

¹² Sugeruje się, że obietnice uczynione przez Boga w przeszłości muszą najpierw spełnić się względem Izraela. Dopiero potem może być prowadzona misja do pogan (J. J e r v e l l. *Luke and the People of God. A New Look at Luke-Acts*. Minneapolis 1972 s. 48-49, 55-56). Nie jest zatem słuszne mówić w sensie ścisłym o misji w przypadku Żydów, przynajmniej w pierwszej fazie (2, 1-8, 1a), ale o wypełnieniu się obietnic (por. Dz 2, 41; 4, 4; 5, 14; 6, 7).

¹³ Por. R. C. T a n n e h i l l. *The Narrative Unity of Luke-Acts. A Literary Interpretation*. Vol. 2: *The Acts of the Apostles*. Minneapolis 1990 s. 17-18. Fortress Press.

Wydaje się, że tekst Dz 8, 1b-3 stanowi punkt przełomowy w Dz Ap, jaki dokonuje się między przepowiadaniem Chrystusa w Jerozolimie i głoszeniem Go aż po „krańce ziemi” Potwierdza to na płaszczyźnie literackiej występowanie pewnych terminów, które łączą ze sobą 8, 4 nn. i 11, 19 nn. oraz wyraźnie odróżniają te dwa etapy rozwoju Ewangelii od 2, 1-8, 1a. Są to przede wszystkim terminy związane z przepowiadaniem Dobrej Nowiny, jak czasownik *kerysso*, który nie występuje w pierwszej części (8, 5; 9, 20... 20, 25; 28, 31). Czasownik *euaggelizomai* poza jednym wyjątkiem w 5, 42 powraca bezustannie w drugiej części Dz Ap (8, 4. 12. 25. 35. 40... 17, 18). Rzeczownik *euaggelion*, który występuje tylko dwa razy w Dz Ap (15, 7; 20, 24) uzupełnia użycie czasownika. Podobnie czasownik *diamartyromai* poza jednym przypadkiem w 2, 40 występuje często od 8, 25 aż do 28, 23. Temat królestwa Bożego (*he basileia tou theou*) poza prologiem (1, 3) jest ściśle związany z drugą częścią Dz Ap (8, 12... 28, 23. 31). Tak doniosły termin jak *ekklesia*¹⁴ występuje tylko jeden raz w pierwszej części w 5, 11. Natomiast powtarza się wielokrotnie począwszy od rozdz. 8 (8, 1. 3... 20, 17. 28). Również z jednym wyjątkiem w 3, 19, czasownik *epistrepho* występuje wyłącznie w drugiej części Dz Ap (9, 35. 40... 28, 27). To samo odnosi się do czasownika *parakaleo*, który znaczy wyraźnie swoją obecnością drugą część (8, 31... 28, 14. 20). Spośród innych terminów związanych mniej czy bardziej z opisem rozszerzania się Dobrej Nowiny można wymienić jeszcze dwa czasowniki ruchu: *katerchomai* (8, 5... 27, 5) i *dierchomai* (8, 4. 40... 20, 2. 25) oraz czasownik *epiipto* nie związany ściśle z tematem narracji (8, 16... 20, 10. 37)¹⁵

Już z tego, co zostało przedstawione wynika, że istnieje pewien związek literacki i tematyczny między obydwoma etapami ukazującymi rozwój Dobrej Nowiny (8, 4 nn. i 11, 19 nn.). Ten związek na płaszczyźnie literackiej bardzo często sięga aż do ostatniego rozdziału. W przypadku, kiedy to nie ma miejsca, większa część terminów występuje po raz ostatni w rozdz. 20. Jest tak w przypadku *euaggelizomai/euaggelion*, *ekklesia*, *dierchomai*, *epiipto*. Do tej grupy można także zaliczyć *kerysso* i *he basileia tou theou*, które występują jeszcze raz poza rozdz. 20, i to w epilogu dzieła. Rozdział 20 jawi się na płaszczyźnie literackiej jako pewien punkt docelowy, koniec pewnego etapu narracji. Skłania to do wyodrębnienia w ramach etapu od 11, 19 dwóch mniejszych sekcji¹⁶.

¹⁴ Tu w sensie wspólnoty wierzących.

¹⁵ Istnieją jeszcze inne terminy, które wyodrębniają jedną część Dziejów od drugiej. Nie występują jednak tak często, bądź nie są zbyt ważne w narracji z punktu widzenia znaczenia.

¹⁶ Pierwszy etap głoszenia Ewangelii poza Jerozolimą (Dz 8, 4-11, 18) jest przygotowaniem misji do pogan.

Końcem pierwszej byłby rozdz. 20, a drugiej rozdz. 28. W dalszej części tego artykułu zostanie ukazana jedność literacka i tematyczna tych sekcji.

Proponuje się, że Dz 11, 19-21 zapowiadają tematy, które ze szczególną uwagą są traktowane przez Łukasza w sekcji dzieła, która kończy się w rozdz. 20. Te wiersze będąc dalszą informacją na temat rozszerzania się Dobrej Nowiny (por. 8, 4), stwierdzają, że rozproszeni uczniowie „nie przepowiadali słowa (*lalountes ton logon*) nikomu poza Żydami (*Ioudaióis*)” (w. 19). Niektórzy jednak zaczęli także „głosić Dobrą Nowinę (*euaggelizomenoi*) o Jezusie Chrystusie Grekom (*Hellenistas*)” (w. 20)¹⁷ Głoszenie Ewangelii Żydom i Grekom cieszyło się Bożym przyzwoleniem tak, że „wielka liczba uwierzyła (*pisteusas*) i nawróciła się (*epestrepseu*) do Pana” (w. 21). Dz 11, 19-21 zapowiadają zatem dwa tematy. Głównym tematem jest przełom, jaki dokonuje się w głoszeniu Dobrej Nowiny tak Żydom, jak i Grekom (w. 19-20). W ten sposób realizuje się Boży zamiar (por. Dz 9, 15; 11, 21a). Drugim tematem jest wiara i nawrócenie się słuchających do Pana (w. 21).

Pierwszy temat jest dominującym wątkiem narracji aż po końcowy rozdział, gdzie Paweł będzie jeszcze próbował przekonać Żydów, że Jezus jest Mesjaszem. Kiedy Żydzi w Rzymie odrzucają jego naukę, stwierdza, że zbawienie Boże zostanie teraz skierowane do pogan, a oni będą słuchać (28, 28). Pomimo tego temat przepowiadania Jezusa Chrystusa zarówno Żydom, jak i Grekom jest ściśle związany z sekcją 11, 19-20, 38. Tylko w niej przepowiada się Chrystusa jednocześnie Żydom i Grekom, co jest podkreślone przez grecki zwrot „*Ioudaióis te kai Hellenesin*” Poza tą sekcją zwrot ten nie występuje nigdzie indziej w Dz Ap. Po raz pierwszy oba terminy „Żydzi” i „Grecy” pojawiają się razem w 11, 19-20¹⁸ i następnie pięć razy w trakcie całej sekcji (14, 1; 18, 4; 19, 10, 17; 20, 21)¹⁹, wyznaczając jej początek i koniec. Również drugi temat (wiara/nawrócenie) w zdecydowany sposób przeważa w sekcji 11, 19-20, 38. Dwa czasowniki *pisteuo* i *epistrepheo*, które zapowiadają ten temat w 11, 21, występują tam razem po raz pierwszy. Następnie pojawiają się przeważnie w tej sekcji aż do rozdz. 20, gdzie ich dwa odpowiedniki *pistis* i *metanoia* znajdują się razem po raz drugi i ostatni (w. 21). Co więcej, w 20, 21 oba rzeczowniki, podobnie jak oba czasowniki w 11, 19-21, występują razem z wyrażeniem „Żydzi

¹⁷ Przeciwwstawienie Żydów w 11, 19 Grekom w 11, 20 jest oczywiste i podpowiada, aby rozumieć pod terminem *Hellenistai* pogan lub ludność mieszaną, która mówiła po grecku (por. B. M. Metzger. *A Textual Commentary on the Greek New Testament*. London–New York 1971 s. 386-389. UBSGNT).

¹⁸ W 11, 20 występuje forma *Hellenistai*, por. wyżej.

¹⁹ Por. także 13, 16. 44 nn.; 17, 4. 12. 17; 18, 11.

i Grecy”, które sygnalizuje pierwszy temat. Dz 20, 21 streszczają w pewnym sensie tematy zapowiedziane w 11, 19-21.

Nie wolno pominąć reszty rozdz. 20, a przede wszystkim pożegnania ze starszymi Efezu (w. 18-35)²⁰, które jest punktem kulminacyjnym sekcji rozciągającej się od 11, 19 do rozdz. 20. Mowa Pawła jest jakby sprawozdaniem z działalności apostołskiej pośród Żydów i Greków. Chociaż apostoł ma na myśli tylko czas spędzony w rzymskiej prowincji Azji, tj. fakty opisane w Dz 18, 19 nn., ogólny ton mowy wskazuje na sprawozdanie ze swej działalności, które przybiera charakter testamentu odnoszącego się do całej jego działalności²¹. Paweł jest przekonany, że nie zobaczy już więcej tych, wśród których głosił królestwo Boże (w. 25), jak również, że nie ponosi winy za niewiarę niektórych (w. 26). Wyznaje to w obliczu podróży do Jerozolimy, wobec „więzów i utrapień”, jakie go tam czekają, jak go o tym zapewnia Duch Święty (w. 22-23). W tym sensie pożegnanie ze starszymi Efezu nadaje się doskonale jako zakończenie sekcji zapoczątkowanej w 11, 19 tym bardziej, że następująca sekcja różni się pod wieloma względami. Nie ma tam już mowy w sensie ścisłym o działalności apostołskiej Pawła, ale o podróży do Jerozolimy, skąd później trafi do Rzymu.

Począwszy od rozdz. 21 pojawia się nowy temat. Proroctwo Agabosa umieszczone na początku rozdziału (w. 10-14) zapowiada temat drugiej sekcji drugiego etapu rozwoju Ewangelii zapoczątkowanego w 11, 19 nn. Tym tematem jest pojmanie Pawła przez Żydów w Jerozolimie i oddanie go w ręce pogan (w. 11). Proroctwo Agabosa spełnia się nieco ponad siedem dni od przybycia Pawła do Jerozolimy (21, 30. 33). Nawet jeżeli w uprzywilejowanych warunkach, Paweł pozostanie więźniem aż do końca Dz Ap²². W 28, 17, zakończeniu tej sekcji, powraca temat zapowiedziany w proroctwie Agabosa tworząc wyraźną inkluzję²³. Jest mało prawdopodobne, aby proroctwo Agabosa należało do poprzedniej sekcji, jak to proponują między innymi Knabenbauer²⁴, Schille²⁵ czy O’Fearghail²⁶. Proroctwo wprowadza bezpośrednio w temat

²⁰ Na ten temat zob.: J. D u p o n t. *Le discours de Milet. Testament pastoral de saint Paul (Actes 20, 18-36)*. Paris 1962. LD 32.

²¹ Por. tamże.

²² Por. 28, 16. 20. 30.

²³ Dz 21, 11: „[...] desousin en Ierousalem hoi Ioudaioi kai paradosousin eis cheiras ethnon”; Dz 28, 17: „[...] desmios ex Ierosolymon paredothen eis tas cheiras ton Romaion”.

²⁴ *Commentarius in Actus Apostolorum*. Paris 1899 s. 361.

²⁵ *Die Apostelgeschichte*. Berlin 1983 s. 394. THKNT 5.

²⁶ *The Introduction to Luke-Acts. A Study of the Role of Lk 1, 1-4 in the Composition of Luke's Two-Volume Work*. Rome 1991 s. 77. AnBib 126.

uwięzienia Pawła i stanowi integralną część tej sekcji²⁷ Rzeczownik *halysis*, który opisuje położenie apostoła, jako więźnia, występuje w tej sekcji tylko dwukrotnie, na początku i na końcu (21, 33 i 28, 20), potwierdzając wspomnianą wcześniej inkluzję. Druga wzmianka rzeczownika *halysis* w 28, 20 wskazuje na powód, dla którego Paweł nosi kajdany, tzn. „z powodu nadziei Izraela” (*tes elpidos tou Israel*). Jest to niewątpliwie jeden z głównych wątków tej sekcji (23, 6; 24, 15; 26, 6-8; 28, 20), który występuje jeszcze w 2, 26 i jego istotę stanowi fakt, że Bóg wskrzesza umarłych²⁸

Jedność literacką i tematyczną Dz 21-28 potwierdzają jeszcze niektóre terminy, jak czasownik *katagoreo*, który jest związany tematycznie z tą sekcją (procesem Pawła) i poza nią nie występuje (22, 30; 24, 2. 8. 13. 19; 25, 5. 11. 16; 28, 19). Granice tej sekcji wyznaczają także inne terminy, które występują w niej tylko na początku i na końcu, jak *kyrios Iesous* (21, 13 i 28, 31), *to pneuma to hagion* (21, 11 i 28, 25), *didasko* (21, 21. 28 i 28, 31), *xenizo* (21, 16 i 28, 7) oraz *epimeno* (21, 4. 10 i 28, 12. 14). Trudno jest przyjąć, aby występowanie powyższych terminów było czystym przypadkiem. Raczej sygnalizują one, że mamy do czynienia z nową jednostką literacką. Na potwierdzenie tego należy powiedzieć, że mowa Pawła do Żydów w Rzymie (28, 17b-20), podobnie jak mowa w Milecie, nawiązuje do wydarzeń mających miejsce w tej sekcji, tj. od chwili pojmania w Jerozolimie i wyznacza początek sekcji w rozdz. 21. W ten sposób główny przedział drugiego etapu rozwoju Ewangelii (11, 19 nn.) ma miejsce między rozdz. 20 i 21. Dokładniej musi on nastąpić po opuszczeniu przez Pawła Miletu (20, 38), a przed prorocstwem Agabosa (21, 10-14), tzn. w 21, 1. 8 lub 10. Raczej granica winna przebiegać bezpośrednio po 20, 38. W 21, 1 rozpoczyna się ostatecznie podróż Pawła do Jerozolimy i związane z tym nowe wydarzenia. Wydaje się, że przedstawione argumenty są wystarczające, aby uważać sekcje 11, 19-20, 38 i 21, 1-28, 31 jako autonomiczne jednostki literackie i tematyczne drugiego etapu rozszerzania się Dobrej Nowiny poza Jerozolimą.

Podsumowując powyższe rozważania proponuje się, aby podzielić Dz Ap według 1, 8 na dwie główne części (2, 1-8, 1a i 8, 4-28, 31). Pierwsza ma miejsce w Jerozolimie i dotyczy wyłącznie Żydów, z czym zgadza się przeważająca część autorów. Koniec tej części znaczyłoby summarium w 8, 1b-3, które jest punktem łączącym oraz przełomowym między poprzedzającą go i następującą po nim narracją. Tu należy dokonać zasadniczego podziału księgi, tzn.

²⁷ Por. inne prorocstwo tego samego Agabosa znajdujące się na początku poprzedniej sekcji (11, 27-28).

²⁸ Por. R. F. O' T o o l e. *The Christological Climax of Paul's Defense*. Rome 1978 s. 91-95. AnBib 78.

między głoszeniem Chrystusa Żydom w Jerozolimie (2, 1-8, 1a) a rozejściem się Dobrej Nowiny „[...] aż po krańce ziemi” (8, 4-28, 31), tj. jej głoszeniem tak Żydom, jak i poganom. Jerozolima jest zatem punktem wyjściowym w głoszeniu Ewangelii (por. Łk 24, 47). Wewnątrz drugiej części Dz Ap (8, 4-28, 31) pierwszy etap (8, 4-11, 18) ma charakter przygotowawczy względem 11, 19-28, 31. Jest to pierwszy krok w kierunku głoszenia Ewangelii poganom. Misja wobec pogan, obok tej do Żydów, osiąga swój pełny rozwój począwszy od 11, 19. W pierwszym momencie, Paweł razem z innymi przepowiada Dobrą Nowinę tak Żydom, jak i Grekom (11, 19-20, 38). W dalszej części narracji staje się świadkiem Chrystusa jako więzień z powodu nadziei Izraela, którą głosi (21, 1-28, 31). Ukazana w dużym zarysie ogólna kompozycja Dz Ap stawia nowe pytania i problemy, które zostaną szerzej omówione przy innej okazji. Warto tylko wspomnieć, że sugeruje ona pewną dynamikę, z jaką spełnia się zapowiedź Jezusa uczyniona uczniom po zmartwychwstaniu w Dz 1, 8.

A CONTRIBUTION TO THE DISCUSSION ON THE COMPOSITION OF ACTS OF THE APOSTLES

S u m m a r y

In keeping with many opinions on the construction of the Acts of the Apostles the present paper seeks to put forward a new approach to these problems. Geographical information in Acts 1:8 plays here an important role, but is not understood too literary. Two big units may be distinguished in the Book, into which it is divided in the summary in 8:1b-3. The first is situated in Jerusalem and deals with Judaism, with which the majority of authors agree. Narration related with the departure of the Gospel beyond Jerusalem is more difficult. Three units are distinguished here: 8:4-11, 18; 11:19-20,38; 21:1-28:31. The first plays the preparatory role toward the proper narration relating the preaching of the Gospel all over the world. The themes which have been foretold in it are developed in section 11:19-20:38, which speaks solely about Christ's preaching to Jews and Greeks (the Gentiles) alike. The third section, 21:1-28:31, presents Apostle Paul as a witness in chains because of Israel's hope, which he preaches. In favor of such a construction of the Book of the Acts are numerous literary and thematic hints, which make us distinguish the said sections in it.

Translated by Jan Kłós